

Голас Рацзімы

№ 12 [1223]

САКАВІК 1972 г.

ВЫДАННЕ БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА
ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВ'ЯЗЯХ З СУАЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ

ГОД ВЫДАННЯ 17-ТЫ

ЦАНА 2 КАП.

БУДЗІЦЬ ПАМ'ЯЦЬ СВЕТУ

КОЖНЫ з гэтых людзей, якія сабраліся ў актавай зале Мінскага палаца прафсаюзаў, напэўна, меў неадкладныя і важныя справы дома, на рабоце. Але яны палічылі важнейшай тую, дзея якой павінны былі сабрацца разам. Таму, адклаўшы ўсё, прыехалі ў сталіцу на другую Беларускаю рэспубліканскую канферэнцыю прыхільнікаў міру.

І словы Максіма Танка, члена Савецкага камітэта абароны міру, выдатнага беларускага паэта і грамадскага дзеяча, які адкрываў канферэнцыю, прагучалі не проста як словы публіцыста, а як лаканічны, сканцэнтраваны выраз думак і спадзяванняў усіх дэлегатаў:

— Сярод многіх вялікіх праблем нашага часу, якія хвалююць народы і дзяржавы, для нас найважнейшай з'яўляецца адна: як захаваць, зберагчы, умацаваць мір на зямлі.

Дэвізам канферэнцыі можна было б узяць словы выдатнага вучонага, палымянага барацьбітва за мір Фрэдэрыка Жаліо-Кюта за мір Фрэдэрыка Жаліо-Кюта, які ён сказаў, адкрываючы І Сусветны кангрэс прыхільнікаў міру ў красавіку 1949 года: «Мы сабраліся тут не для таго, каб прасіць міру ў прыхільнікаў вайны, а для таго, каб навязаць ім мір».

Так, мы не проста прыхільнікі міру (гэты выраз найбольш адпавядае ўжываць там, дзе свет падзелены на сытых і галодных, на тых, хто гіне ў злачынай бойні ў імя капіталу, і тых, хто нажываецца на крыві загінуўшых) — мы прыхільнікі актыўнага змагання за мір.

Сярод удзельнікаў гэтай прадстаўнічай канферэнцыі былі людзі розных пакаленняў, розных прафесій і сацыяльных слаёў. Бывалы салдат, у якога часта на непалагодную нуючы старыя раны; калгаснік, увешаны, як палкаводзец, узнагародамі; медыка і студэнтка, якія з павагай і захапленнем глядзяць на ветэранаў вайны і працы; камуніст і свяшчэннік; вядомы на ўсю Беларусь будаўнік і прафесар. І тым не менш яны добра разумелі адзін аднаго, былі аднадушнымі ў сваіх намаганнях — дапамагчы вырашыць жыццёва важныя праблемы нашага часу: ліквідаваць ваенны пажар у Паўднёва-Усходняй Азіі і вынікі ізраільскай агрэсіі на Блізкім Усходзе, стварыць сістэму калектыўнай бяспекі ў Еўропе, дабіцца забароны ядзернай, хімічнай, бактэрыялагічнай зброі і іншых сродкаў масавага знішчэння людзей, дабіцца спынення гонкі ўзбраен-

няў, развіваць і паглыбляць узаемавыгаднае супрацоўніцтва паміж дзяржавамі з розным палітычным ладам.

Такое адзінства імкненняў савецкіх людзей зберагчы планеце ў квецні жыцця, не дапусціць, каб зноў зямля была салянай ад слёз матак і ўдоў, асірацелых дзяцей, набрынялай ад крыві пакалечаных і забітых, спаленай і спустошанай, крывецца ў самой прыродзе сацыялістычнага грамадства.

Той, хто хоць трохі ведае гісторыю, хай прыгадае кастрычнік 1917 года. Другі Усерасійскі з'езд Саветаў. З яго трыбуны Ленін абвясчае першыя дэкрэты новай, рабоча-сялянскай улады. І сярод іх — **Дэкрэт аб міру**. Апошнія словы правадыра рэвалюцыі, які выступае з дакладам аб міру, — «Рабочы рух возьме верх і пракладзе дарогу да міру і сацыялізма» — патанаюць у громе воплескаў. Дэлегаты віталі Дэкрэт аб міру таксама шчыра і гарача, як і Дэкрэт аб зямлі. Таму што без міру, як і без хлеба, няма жыцця на зямлі, няма шчасця.

У савецкіх прыхільнікаў міру сёння ёсць верны кампас — знешнепалітычная праграма нашай дзяржавы, распрацаваная XXIV з'ездам КПСС. У дакладах старшыні Беларускага рэспубліканскага камітэта абароны міру, члена Сусветнага Савета Міру пісьменніка І. Мележа «Актуальныя праблемы барацьбы за мір у святле рашэнняў XXIV з'езду КПСС», старшыні Рэспубліканскай камісіі садзейнічання фонду міру З. Азгура «Актыўны ўдзел у мерапрыемствах Савецкага фонду міру — патрыятычны абавязак працоўных рэспублікі» была дадзена высокая ацэнка знешнепалітычным акцыям нашай дзяржавы, той палітыцы, якую на Захадзе ў апошні час называюць палітыкай мірнага наступлення.

Выступаючы на канферэнцыі, і рэктар Беларускага політэхнічнага інстытута П. Яшчыцын, і старшыня рэспубліканскага Савета ветэранаў вайны, Герой Савецкага Саюза І. Жыгараў, і цялятніца з Віцебшчыны, Герой Сацыялістычнай Працы С. Пальвінская, і студэнтка Мінскага педагагічнага інстытута Л. Матусевіч, і прадстаўнікі іншых слаёў беларускай грамадскасці выказалі па-рознаму, але адну і тую ж думку: савецкая праграма міру адпавядае не толькі нашым інтарэсам, але і спадзяванням усіх людзей добрай волі.

А яшчэ ў выступленнях удзельнікаў канферэнцыі прагучалі трыгова за лёс народаў

Індакітая, за становішча на Блізкім Усходзе, заклапочанасць будучыняй еўрапейскага кантынента.

Сёння кожны сумленны чалавек, у якой бы краіне ён ні жыў, гаворыцца ў рэзалюцыі «Свабоду і мір народам Індакітая», прынятай на канферэнцыі, кім бы ні быў — рабочым, селянінам, вучоным, творчым работнікам, — не можа маўчаць, не можа заставацца абьякавым да таго, што кожны дзень, кожную гадзіну твораць імперыялізм ЗША на шматпакутнай зямлі В'етнама, Лаоса, Камбоджы. Народы свету ніколі не забудуць і не даруюць злачыніцтваў амерыканскай ваеншчыны.

Беларускі народ, які гераічна змагаўся з гітлераўскімі заваёўнікамі, які спазнаў на сабе ўсе жахі вайны, сёння бачыць свой інтарнацыянальны абавязак у тым, каб усебакова дапамагчы мужным патрыётам В'етнама, Лаоса, Камбоджы.

Удзельнікі другой Беларускай рэспубліканскай канферэнцыі прыхільнікаў міру ўхвалілі і аднадушна падтрымалі рэзалюцыю Версальскай Сусветнай

асамблеі за мір і незалежнасць народаў Індакітая.

Не менш важны і другі дакумент, прыняты на канферэнцыі, — рэзалюцыя «Еўропе — трывалы мір». Гісторыя нагадвае нам пра тое, што менавіта ў Еўропе былі развязаны дзве сусветныя вайны, у польмі якіх згарэлі дзесяткі мільёнаў жыццяў і незлічоныя матэрыяльныя каштоўнасці. Нам, беларусам, гэта добра вядома. Мы рэальна ўяўляем, чым пагражае народам Еўропы ваенны канфлікт на гэтым кантыненте.

Вось чаму набатам гучаць словы:

«З трыбуны нашай канферэнцыі, якая сабрала прадстаўнікоў рабочага класа рэспублікі і калгаснага сялянства, дзеячоў навукі і культуры, прадстаўнікоў духавенства, мы звяртаемся да ўсіх, каму дарагі мір на зямлі, аб'яднаць нашы намагання ў дасягненні міру і бяспекі на нашым кантыненте».

У нас шмат неадкладных і важных спраў. Нам трэба будаваць гарады і зносіць старыя хутары, разгадваць таямніцы месяцавага грунту і ўздымаць

эканамічны і культурны ўзровень грамадства, пракладваць трубаправоды і пісаць новыя песні. Але сярод усіх вялікіх праблем важнейшай застаецца адна — змаганне за мір. Без міру не будзе шчасця і долі людзям. Мы памятаем пра гэта заўсёды. І будзім памяць свету.

НА ЗДЫМКАХ: з дакладам выступае член Сусветнага Савета Міру, старшыня Беларускага рэспубліканскага камітэта абароны міру пісьменнік Іван МЕЛЕЖ; яны добра разумелі адзін аднаго: камуніст і беспартыйны, свяшчэннік і скульптар, грамадскі дзеяч і хлебароб, бо гутарка ішла пра галоўнае ў нашых справах — не дапусціць новай крываважэрнай вайны на планеце, пагасіць яе ачагі там, дзе яны яшчэ тлеюць; дэлегаты другой Беларускай рэспубліканскай канферэнцыі прыхільнікаў міру былі аднадушнымі ў сваіх намаганнях — садзейнічаць умацаванню міру на зямлі.

АПАРАТ МЕНШ ЧЫМ ЗА МІНУТУ

Мінскія халадзільнікі сваёй надзейнасцю, кампактнасцю, прыгожым вонкавым выглядам даўно заваявалі папулярнасць пакупнікоў, якія ахвотна набываюць гэтыя хатнія «фабрыкі халаду». Таму прадпрыемства пастаянна павялічвае выпуск халадзільнікаў. Менш чым за мінуту з канвеера завода здымаецца чарговы апарат. Сёлета ў гандлёвую сетку будзе пастаўлена

410 тысяч халадзільнікаў. Для параўнання значым, што летась іх было выраблена 276 тысяч штук.

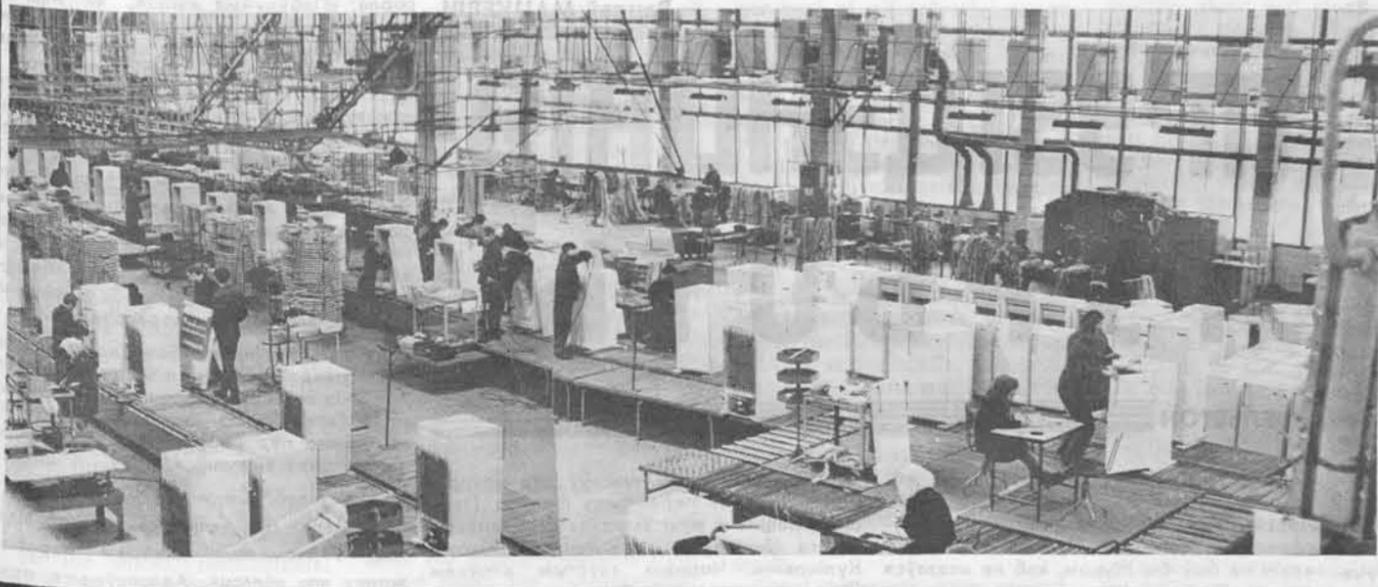
— Звыш 80 працэнтаў гэтага павелічэння, — гаворыць галоўны інжынер завода А. Жызнеўскі, — намечана атрымаць за кошт росту прадукцыйнасці працы.

Халадзільнікі ўвесь час удасканальваюцца. Цяпер на канвееры ідзе зборка чацвёртай, пятай

і шостага мадэлей маркі «Мінск». А ў канцы гэтага года пакупнікі атрымаюць яшчэ адну навінку — «Мінск-7». Хутка пачнецца вытворчасць апарата «Мінск-9».

НА ЗДЫМКАХ: кантралёр Валянціна ЖУРОК правярае якасць зборкі вузлоў халадзільных аграгатаў; агульны выгляд цэха па вырабу халадзільнікаў «Мінск».

Фота І. ЗМІТРОВІЧА.

РАБОЧЫ СТАНЕ ІНЖЫНЭРАМ

Мінскі матарны завод — адно з буйнейшых прамысловых прадпрыемстваў беларускай сталіцы. Ён спецыялізуецца на выпуску дызельных рухавікоў для трактараў.

Сярод працуючых на заводзе многа камуністаў. І, вядома, ім, як перадавому атраду рабочых, належыць авангардная роля ў барацьбе за ажыццэўленне новых планаў. Наш расказ пойдзе пра слесара-зборшчыка матарнага завода Івана Пятровіча.

Яго прывяла на завод любоў да тэхнікі, жаданне стаць часцінкай вялікага рабочага калектыву. Гэта было ў 1962 годзе, у той год, які па сутнасці і стаў годам нараджэння завода. Не ўсе цэхі яшчэ былі ўкамплектаваны абсталяваннем, не хапала кадраў, а завод ужо жыў сваім жыццём, рыхтаваўся да выпуску першага рухавіка.

З таго часу мінула дзесяць гадоў, тысячы матараў прайшлі праз рукі Івана Пятровіча. Але свайго першага настаўніка, майстра Міхася Канопкіна, ён не забыў. М. Канопкін, можна сказаць, зрабіў яго сапраўдным рабочым.

Іван Пятровіч — перадавік вытворчасці, пра яго гавораць на сходах, яго партрэт вісіць на заводскай Дошцы

гонару. Свае веды і метады працы ён перадае іншым, вучыць маладых, як калісьці майстар Міхась Канопкін вучыў яго сакрэтаў сваёй прафесіі. Восем, напрыклад, прыйшлі ў цэх два браты — Іван і Мікалай Лічко. І. Пятровіч узяў над імі шэфства. Цяпер адзін з братоў працуе побач з ім, другі гэтак жа добра працуе на другім заводзе.

Не толькі свой вытворчы вопыт перадае моладзі Іван Сямёнавіч. Ён вучыць яе асновам эканамічных ведаў. Сам памятае першыя крокі на заводзе, калі нават уяўлення не меў аб вытворчасці, прадукцыйнасці працы, сабекошце прадукцыі. А потым зразумеў, што сучаснаму рабочаму патрэбны шырокія веды. Цяпер ён кіруе маладзёж-

ным гуртком па асновах эканамічных ведаў. Дарэчы, на заводзе рэдка хто не вучыцца. Маладыя рабочыя самі падлічваюць, куды ідуць сродкі ад перавыканання вытворчых планаў. Напрыклад, з тых двух мільёнаў рублёў, што атрыманы ад выпуску звышпланавай прадукцыі ў мінулым годзе, частка сродкаў пойдзе на далейшае развіццё вытворчасці, частка — у фонд матэрыяльнага заахоўвання, на культурна-бытавое і жыллёвае будаўніцтва. Сёлета распачнецца будаўніцтва заводскага прафілакторыя, новага піянерскага лагера для дзяцей рабочых, будзе завершана ўзвядзенне маладзёжнага інтэрната на 700 месцаў і г. д.

Грамадскія абавязкі камуніста Пятровіча не вычэрпваюцца толькі эканамічным навучаннем моладзі. За чужыя, спагадлівасць да людзей, за прыдчыновасць рабочыя нядаўна абралі яго старшынёй цэхавога камітэта прафсаюза. А яшчэ ён — дэпутат Мінскага гарадскога Савета дэпутатаў працоўных.

На сустрэчы з выбаршчыкамі, дзе ён трымаў справаздачу, яму было што расказаць і аб сваёй рабоце, як дэпутата, і аб рабоце гарадскога Савета.

Штомесяц ён наладжвае прыём выбаршчыкаў. Людзі прыходзяць да рабочага-дэпутата з рознымі пытаннямі. З прапановамі выбаршчыкаў ён ідзе ў гарвыканком, і там ужо сумесна яны вырашаюцца.

У Івана Сямёнавіча добрая і дружная сям'я: жонка Зінаіда Андрэўна працуе прадаўцом, пяцігадовая дачка Леначка ходзіць у дзіцячы сад. «Для сям'і таксама хапае часу, — гаворыць Іван Сямёнавіч. — У выхадныя дні ўсе клопаты па доме я бяру на сябе. А потым мы выязджаем за горад, катаемся на лыжах, а то ходзім у кіно, цырк, тэатр, чытаем».

Хутка заняткаў прыбавіцца, бо Іван Сямёнавіч рыхтуецца да паступлення на заводнае аддзяленне політэхнічнага інстытута. Рабочы марыць стаць інжынерам.

З. ГРЫБКО.

работы прывялі да стварэння ў горадзе ў кастрычніку 1970 года Аддзела рэгуляцыі абмену рэчываў АН БССР, які з цягам часу перарасце ў інстытут. Адкрыццё аддзела прывяло да інтэнсіфікацыі даследаванняў, павялічыла магчымасці гродзенскіх біяхімікаў да супрацоўніцтва з калегамі з замежных краін. Творчыя, дзелавыя сувязі наладзіліся з супрацоўнікамі ўніверсітэтаў гарадоў Гале (ГДР) і Фрайбурга (ФРГ), фармакалагічных школ Токіо, Осака (Японія). Вучоныя абменьваюцца паміж сабой вітамінамі і іх вытворнымі, пасылаюць вынайдзеныя прэпараты для эксперыментальнай праверкі, сустракаюцца для абмеркавання атрыманых вынікаў.

У верасні мінулага года ў Савецкі Саюз прыязджаў доктар Ульрых з Фрайбурга, адзін з буйнейшых спецыялістаў па ачышчэнні ферментаў. Два тыдні, палову свайго знаходжання ў СССР, ён знаходзіўся ў Гродне. Госць удзельнічаў у даследах, гутарыў з вядучымі біяхімікамі, чытаў лекцыі аб сваёй

работе. Сёлетні год абяцае шматлікія паездкі гродзенскім вучоным.

СЭРЦА І ПРАФЕСІЯ

Паспяхова справіўшыся з многімі грознымі інфекцыйнымі хваробамі, ад якіх у мінулым выміралі мільёны людзей, медыкі XX стагоддзя апынуліся перад новай праблемай. Захворванні сардэчна-сасудзістай сістэмы сталі адной з галоўных прычын смерці людзей. І адразу ж актывізаваліся навуковыя пошукі ў гэтым напрамку. Адзін з аспектаў праблемы — фізіялогія і паталогія кровазвароту — даследуецца на кафедры нармальнай фізіялогіі Гродзенскага медінстытута. Аб'ектам увагі тут вельмі часта становіцца здаровыя людзі.

Вялікую цікавасць у спецыялістаў выклікаў распрацаваны на кафедры новы метады даследавання сардэчна-сасудзістай сістэмы. Выяўлена, што ўсіх людзей па асаблівасцях самарэгуляцыі кровазвароту можна падзяліць на тры тыпы — сардэчны, сасудзісты і сярэдні, сардэчна-сасудзісты. Інакш кажучы,

у адных людзей (хворых ці здаровых) большая нагрузка падае на сэрца, у другіх — на сасуды, у трэціх яна размяркоўваецца раўнамерна. Веданне гэтых асаблівасцей арганізма ў недалёкім будучым не толькі даць урачам магчымасць больш эфектыўнага лячэння, але і дапаможа прадупадыць, папярэдзіць многія захворванні. Адной з прафілактычных мер можа стаць... прафісіянальная арыентацыя моладзі. Вызначыўшы тып самарэгуляцыі кровазвароту, урач з упэўненасцю зможа сказаць чалавеку, якія спецыяльнасці праціпаказаны яго здароўю.

КРЫТЭРЫЙ — ПРАКТЫКА

Работа вучоных-медыкаў увесь час цесна звязана з надзённымі пытаннямі лячэбнай практыкі. Часам адкладваюцца запавольваюцца шматгадова даследаванні, каб усмі сіламі тэрмінова рашыць задачу, ад якой залежыць жыццё і здароўе чыжка хворага.

Дацэнт Уладзімір Парамей ужо некалькі год вывучае ў

НАШЫ КАРЭСПАНДЭНТЫ Паведамляюць

НАРАЧ—МОРА БЕЛАРУСКАЕ

Нават старажылы не памятаюць, каб у возеры Нарач клінебудзь вадзілася столькі відаў рыбы, як зараз. Сёння ў нарачанскай групе азёр жыве пятнаццаць відаў прамысловых рыб. Трэць іх пасялілася тут зусім нядаўна.

Беларускія вучоныя зрабілі нарачанскую сістэму азёр своеасаблівай навуковай лабараторыяй. Тут вядуцца вялікія даследаванні, выяўляюцца магчымасці засялення вод новымі каштоўнымі відамі рыб. За апошнія дзесяць год у азёры, напрыклад, запушчана восем мільёнаў малькоў вугра. А амурскі сазан, серабрысты карась, сіг і судак ужо абжыліся ў мясцовых азёрах.

Новыя віды рыб хутка размнажаюцца. Ужо вядзецца іх прамысловы адлоў. Толькі ў мінулым годзе рыбакі нарачанскага рыбгаса вылавілі сем тон вугра.

М. КУЖАЛЕВІЧ.

СТЫПЕНДЫЯТЫ САЎГАСА

Вялікія клопаты праяўляюць у саўгасе імя Мічурына Івацэвіцкага раёна аб падрыхтоўцы ўласных кадраў спецыялістаў. Штогод па накіраванню гаспадаркі ў сельскагаспадарчыя тэхнікумы едуць вучыцца мясцовыя юнакі і дзяўчаты. У час вучобы яны атрымліваюць саўгасную стыпендыю.

Цяпер за кошт гаспадаркі ў Пінскім саўгасе-тэхнікуме вучыцца Мікалай Татарчук, у Столінскім сельскагаспадарчым тэхнікуме — Соф'я Каверчык і Алена Шаўчук, у Пружанскім саўгасе-тэхнікуме — Валянціна Абрамчук.

Пасля заканчэння вучобы маладыя спецыялісты вернуцца ў родны саўгас.

П. МЕРГЕС.

ВЯСКОВЫ ДОМ БЫТУ

Калгас «Радзіма» Чавускага раёна — буйная гаспадарка, якая аб'ядноўвае пяць вёсак. Летась тут атрыманы добры ўраджай: па 26,2 цэнтнера збожжа з гектара. Павялісіліся надой малака і вытворчасць мяса на 100 гектараў угоддзяў. Таму значна выраслі даходы калгаса. За кошт іх нядаўна пабудаваны новы дом быту.

У двухпавярховым памяшканні размясціліся кравецкая і шавецкая майстэрні, майстэрня па рамонту адзення, пральня. Цяпер амаль кожная сям'я мае тэлевізар або радыёпрыёмнік. Таму пры доме быту створана атэлье па рамонту радыё-і тэлеапаратуры.

М. ШМАТАУ.

з'яўляецца прыём гэтых сродкаў праз органы стрававання, непасрэдна на месцы пашкоджання яны не прымяняюцца. Галоўнае тут — унутраныя працы ў арганізме, мабілізацыя сіл на ўсталяванне раўнавагі.

ВІТАМІНЫ А, В, С...
У мінулым годзе ў выдавецтве «Беларусь» выйшла кніга «Тыямін», напісаная прафесарам Юрыем Астроўскім, заснавальнікам гродзенскай школы біяхімікаў. У падзагаловку маннаграфіі растлумачвалася, што гэта «выбраныя раздзелы па біяхіміі вітаміна В». Кніга імгненна разышлася сярод спецыялістаў. І гэта — сведчанне вялікай цікавасці біяхімікаў, урачоў, біёлагаў да сучаснай вітаміналогіі, сцвярдженне важнасці і актуальнасці даследаванняў гродзенскіх вучоных. Біяхімікі Гродна складаюць вядучы атрад вітаміналагаў Савецкага Саюза. За парадамі і кансультацыямі да іх нарэдка звяртаюцца вучоныя Масквы, Кіева, Мінска. Перспектывнасць і важнасць тэм, абраных гродзенскімі вучонымі, шматабячваючыя вынікі першых год

Валянціна ТРЫГУБОВІЧ.

ЯГО міласці не спалося. Яшчэ першы певень у Бэры, прыгарадзе Таронта, драмаў на седале, прыжмуршышы вока, і не збіраўся прыступаць да выканання сваіх службовых абавязкаў, а яго міласць—прэзідэнт Беларускай народнай рэспублікі, доктар, прафесар і да т. п. і г. д. Вінцэнт Жук-Грышкевіч ужо з паўгадзіны неспаскойна торгаўся ў пасцелі. Павекі—хоць ты іх зашывай: не заплюшчваліся ды й годзе!

Старая Жучыха прагнулася ад цяжкага сапу свайго «сужэнца». Крадком глянула на Вінцука і, імгненна ацаніўшы становішча, стаілася, як рудая мыш, удаючы, нібы ёй салодка спіцца. Ведаючы гістарычны нораў Вінцука, Раіса палічыла за лепшае пераचाкаць да раніцы, так сказаць, заняць нейтральную пазіцыю ў склаўшайся «нутраной» сітуацыі.

Апартаменты прэзідэнта ахувала глыбокая ноч, а яго міласці не спалося. Як даводзяць цяпер заходнія псіхааналітыкі, людской істоце не спіцца ў большасці выпадкаў з дзвюх прычын: або з перапою, або ад цяжару вялікіх, неадпаведных слабому розуму думак. Азызлы, увесь у маршчынах, з падпухлымі вачыма твар старога Жука недвухсэнсавы гаварыў пра наяўнасць абедзвюх прычын адразу. Выпадак, можна сказаць, унікальны. Чэрап прэзідэнта распіралі і вінныя выпарэнні, і непамерныя, як для такой галавы, амбіцыі.

Надоечы на «пачостцы» з нагоды «Акту 25 сакавіка» яго міласць пераблытаў прапорцыйні віскі і лёду. Замест рэцэпта: менш віскі—больш лёду, як гэта і належала б высокай асобе, Жук, махнуўшы рукой на дыпламатычны этыкет, за вечар утрая перабраў магчымую для яго дозу віскі, а лёд так і растаў марна ў пасудзіне.

Яго міласць не вытрымаў і, пакінуўшы нагрэты ложка, стаў тупаць з кута ў кут. Мала-памалу прыгадаваліся падзеі ўчарашняга вечара. Раптам д-р Грышкевіч, нягледзячы на свае амаль семдзесят год, зрабіў такі фінт з паўабарота, што аж жаласліва затрашчалі яго нацыянальныя парткі, а «пагоня», адскочыўшы ад пояса, у скрусе павісла на адной нітцы ўверх капытамі.

Жучыха падскочыла знянацку і толькі войкнула:

— Езус-Марыя! Што з табой, Вінцук?

— Каня! Белага каня...

— Ды ўтаймуйся ты, на Беларусі яшчэ камуністы. Рана сядлаць белага каня... Конь яшчэ ў стайні Пентагона адпасаваецца. А рыштунак у цябе сабраны. З лапцёй толькі ўчора здзымухвала пыл. І армяк пранафталіліла, каб моль не пажэрла. Бел-чырвона-белы сцяг выпрасавала. Я ўсё ператрасаю перад угодкамі БНР. Вось ужо колькі дзесяткаў год.

Прэзідэнта нездарма была вопытным зубадэбрам. Практыка зубнога доктара дапамагала ёй дома лячыць хворую фантазію свайго Вінцука. Калі ные ўся сківіца, важна знайсці адзін гнілы карэнні і капнуць на яго крэзотам.

Але на гэты раз Жучыха яўна капала не на той зуб, бо яго міласць перакрывіўся, нібы яму і сапраўды балелі зубы, а не галава, і, сарваўшыся на фальцэт, завішчэў:

— Змоўкні, старая! Ці не ўцяміш, што прайграць «белага каня» гэтаму гітлераўскаму паліцаю Сажычу ёсць ганьба для прэзідэнта...

— Вінцук, дальбог ты з глузду з'ехаў. І белы конь на мейсцы. І Сажыч як-нікак твой вайсковы міністр, твая апора ў вызвольным паходзе на Беларусь,—пачала было зноў пад'язджаць да Вінцука Жучыха, але яго міласць асек яе:

— Хто з нас учора больш насёрбаўся? Ты ці я? Кажу табе, што ўчора я прайграў Сажычу бутэльку «белага каня»—

шатландскага віскі. Ведаеш сама, як гэта могуць выкарыстаць мае зайздроснікі. У-у, гэты чорны палкоўнік!—І прэзідэнт энергічна патрос кулаком уяўнаму Сажычу перад носам.

— Не палкоўнік, а ўжо гэнэрал,—асмелілася ўстаіць яшчэ слова прэзідэнташа.

— Гэнэрал, гэнэрал,—перадражніў сваю палавіну яго міласць і, злосна плюнуўшы на зямлю, прабурчэў:—А розуму, што ў той курыцы. Яму б капралам быць...

Уласна кажучы, Сажыч так стаў «генералам», як і Жук-Грышкевіч «прэзідэнтам». Летась у маі, нарэшце, сабралася «сэсія Рады БНР», на якую не былі запрошаны тыя, «хто пачаў сумнявацца, ці варта гуляць ва «ўрад Вялікай Беларусі»

рысу Рагулю. Сажыча ж пакінулі па-ранейшаму вайсковым міністрам ды «надалі рангу гэнэрала».

Вось гэты Сажыч цяпер і не даваў спакою яго міласці, і ўзняў з ложка сярод ночы.

Жучыха, каб укласці нека свайго Вінцука ў пасцель, паспытала яшчэ адзін сродак. Выбегшы на дыбачках у «канцылярыю» прэзідэнта, што знаходзілася побач са спачывальняй, яна хутка вярнулася адтуль, несучы ў ахапку кучу папер—прэзідэнцкі архіў. Гэта быў дзейсны сродок. Калі яго міласць пачынаў корпацца ў паперах, сэрца яго адыходзіла, мяжэла. Ён нічога не бачыў наўкол, а жыў тады ў сваім уяўным свеце.

Жучыха плюхнула архіў на ложка, а

Пад шоргат перабіраемых папераў яго міласць захроп. Ды так залівіста, так салодка, што не чуў не тое што пёўня,—заводскіх гудкоў, што склікалі рабочы люд Таронта да працы.

І сніўся яго міласці прыгожы сон. Быццам ён, Вінцук Грышкевіч, былы шэры і недалёкі настаўнік з Вільні, які часта блытаўся ў табліцы множання, уязджае на белым пентагонаўскім кані на Беларусь. Амерыканскія танкі і верталёты расчышчаюць яму дарогу. Ззаду за ім на старой таратайцы ледзь паспявае вайсковы міністр Язэп Сажыч. Яго міласць у дамаглым армяку, у тых самых лапцях, што дзесяцігоддзямі пыліліся ў прэзідэнцкай прыбіральні. Народ да яго валам вальці, кідае ўгару шапкі з радасці вялікай. Натойп гудзе: «Хай жыве і не старэе яго міласць прэзідэнт БНР, прафесар Вінцэнт Жук-Грышкевіч!» Мужыкі цягнуцца, каб пацалаваць лапцікі свайго звабіцеля, і што ёсць сілы надрываюць горла: «Пабудуйма жыццё, як нам кажа Рада!» Кідаюць у прорву трактары, разбіраюць па цагліне палацы культуры, выкідаюць з дамоў тэлевізары і цягнуць з гарышча хто стары плуг, хто іржавую касу, хто сявёнку. Многія намагаюцца скінуць боты ці чаравікі і пераабуцца ў лапці—на ўзор прэзідэнта,—але ні ў каго не засталася і пары лапцёй. Яго міласць абураны, але ён абяцае народу выкарчаваць рэшткі «маскоўскага імперыялізму» і ў шпаркім тэмпе паставіць вытворчасць нацыянальнага абутку—лапцёў—на канвеер. Народ крычыць: «Віва!» Яго міласць задаволены.

І ў гэты вялікі час белы конь, каб яго ваўкі раздзёрлі, спатыкаецца. Вінцук падае ўніз галавой і... прачынаецца на падлозе. Гэта Жучыха дала яго міласці такога тумака пад рабрыну, што прэзідэнт аж з ложка выкуліўся.

— Уставай, Вінцук, цябе чакаюць...

— Магла б і далікатней з прэзідэнтам,—з нясмелым дакорам перабірае жонку яго міласць. Адаспаўшыся, прэзідэнт парохманеў. А ў такіх хвіліны прэзідэнта адчувала сваю перавагу і не цырымонілася з Жуком.—А што мяне чакае, здагадваюся: вялікія справы!

— Відаць, яшчэ «белы конь» не выпарыўся з галавы,—паставіла дыягназ Жучыха.—Цябе чакаюць вялікія непрыемнасці...

— Што, зноў Сажыч?—ухпаіўся яго міласць.

— Каб толькі Сажыч. Зайздроснікі перамываюць тае косці. Тэстамэнта ж пісьмовага Міколы Абрамчыка няма, сам пра гэта добра ведаеш. Злыя языкі называюць цябе самазванцам.

— Я ж ім давёў на сесіі Рады, што нябожчык Мікола на словах завяшчаў уладу мне.

— Эск'юз мі, але ж гэта словы, а дзе аргументы?

Яго міласць хацеў энергічна запярэчыць, але раптам успомніў пра чарніліцу і асекся.

— Ну, і што там яшчэ?—спытаў Жук панура.—Віншавальныя тэлеграмы ёсць?

— Будуць. Зараз хоць сотню настрачу. Ад усіх арганізацый. За гэта не хвалюйся. Усе будуць змешчаны ў «Беларусе».

Прэзідэнтша перавяла дух і выпаліла самую важную навіну.

— Самае кепскае, што Ніна Абрамчыка адмовілася наадрэз перадаваць архіў Рады БНР у нашы рукі...

Тут ужо Жук не мог стрымаць эмоцый. Ён забегавіў з кута ў кут, крыючы на чым свет стаіць жонку былога прэзідэнта. У Жука такія планы былі наадрэз архіва, на ім можна было б зрабіць такі бізнес. Абрамчыка падкасіла яго пад корань.

За акном пачынаўся дзень. Было 25 сакавіка. У яго міласці трашчала галава. І з пахмелля. І ад новых турбот.

Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ПРЕЗІДЭНЦКІЯ ТУРБОТЫ

ФЕЛЬЕТОН

на эміграцыі. Пасля смерці Міколы Абрамчыка, старога шулера і карцёжніка, многія пачалі рабіць захадны нахонт апусцелага прэзідэнцкага крэсла. Але Грышкевіч не быў бы Жуком, каб не аказаўся спрытнейшым за іншых.

— Я—тэстамэнтаваны прэзідэнт! Сам Мікола Абрамчык завяшчаў мне па ім уладу,—натапырыўся на сесіі стары «прафесар».

Калі канкурэнты паспрабавалі пацягацца за «святое месца», Жук схпаіўся за чарніліцу.

Чарніліца была самым важкім аргументам пры выбарах прэзідэнта. Хаця і не новым, бо быў ён уведзены ў дзеянне яшчэ ў тыя часы, калі яго міласць не быў яго міласцю, а ўсяго толькі старшынёй ЗБВБ—Згуртавання беларусаў Вялікабрытаніі ў Лондане. Менавіта тады, у канцы саракавых гадоў, у скалочаным былым андэрсаўцам «панэм Грышкевічэм» ЗБВБ пачалася валтузня, якая магла пашкодзіць рэпутацыі Жука-Грышкевіча. І калі на адным са сходаў старшыню прыпёр да сцяны яго хаўруснік Аляксандр Лашук, а прафесару не было чым крыць, Жук (от, не быў бы-то Жуком!) лоўка выкруціўся з дыскусіі: схпаіўшы чарніліцу, ён запустіў яе ў свайго апанента. Той, абліты з ног да галавы чарнілам і абражаны ў сваіх лепшых пачуццях, пакінуў сход, а на дыскусіі паставілі кропку—і так усё было ясна.

З тае пары аргумент з чарніліцай з лёгкай рукі прафесара Жука ўвайшоў у абарот у «нацыянальна-свядомых» колах Беларускай эміграцыі. Аднак ніхто ім так трапна не ўмеў карыстацца, як сам Жук.

Пасля таго, як яго міласць схпаіўся за чарніліцу, сесія аднагалосна прызнала яго «тэстамэнтаваным прэзідэнтам». Ну, а пры падзеле міністрскіх партфеляў давалася пайсці на кампраміс. На віцэ-прэзідэнцтва кваліфікаваўся, і даўно, Язэп Сажыч, ды і сам Станіслаў Станкевіч не адмовіўся б заняць такую пасаду. Але, зваяжучы на агульную кан'юнктуру, прыйшлося ўступіць першае месца на правы бок ад яго міласці бэзэраўцу Ба-

яго міласць раптам шаснуў пад коўдру і моўчкі пачаў перабіраць паперы. Першай трапіла ў рукі выразка са Станкевічавага «Беларуса» пра канцэрт Міколы Куліковіча. Чорным таўстым алоўкам (Раіса пастаралася!) былі падкрэслены словы: «На канцэрт прыбылі таксама высокія прадстаўнікі ад Рады БНР з Прэзідэнтам д-рам В. Жук-Грышкевічам на чале».

Нібыта хто даў апахмяліцца Жуку—так прыемна стала на душы. Хаця ў свой час былі і прыкрасці, бо Стась занада перастараўся. (А можа гэта было зроблена наўмысна? Стась—хітрая бэстыя!) Канцэрт жа адбыўся ў лістападзе 1970 года, а прэзідэнтам Жука «абралі» толькі ў маі 1971-га.

Яшчэ адна паперка зашамецца ў дрыготкіх пальцах прэзідэнта. Вусны прафесара па складах вымаўлялі кожнае слова:

«Яго мі-лас-ці

Стар-шы-ні Ра-ды БНР

Док-та-ру Вінцэнта Жук-Грышкевічу

Бэры, Онтарыё, Канада...»

Гэта—«градуляцыі» ад Згуртавання беларусаў Канады. З Таронта. Студзень 1971 года. Таксама заучасны салют. Раіса перастаралася,—сакратар таго самага Згуртавання. Яе работа. Але ўсё роўна прыемна.

«...мы вітаем Вас, спадар Старшыня, на Вашым адказным становішчы...», ды дэкларуем Вам нашу ідэйную і маральную падтрымку...»

— Гэта яны, Акула з Сурвілам ды Баран з Ганьком—дэкларуюць? Жываглоты!—уголас вылаяўся яго міласць.—Каб не Раіса, нават павіншавання не прыслалі б... «Ідэйную і маральную падтрымку», а дзе ж грошы? Дзе матэрыяльная падтрымка?

— Ды ўжо ж,—вінавата прашамкала Жучыха.—Паспрабуй з іх што-небудзь вытрасці!

Потым прэзідэнт стаў перабіраць віншавальныя тэлеграмы, што прыйшлі з нагоды і без нагоды, «мэмарандумы Рады БНР», пад якімі красаваўся ўласноручны подпіс Жука.

смет. Кто-то должен платить за разбитые горшки.

Одно меня радует, что Советское правительство и советский народ зорко следят за происходящим и принимают соответствующие меры. От души желаю родному народу и его правительству больших успехов во всех делах и начинаниях.

Иван СИНЯВСКИЙ.
Франция.

Ад родных ніў далёка я
Пражыў у распачы нямала.
І толькі родная зямля
Жыццёвай верай акрыляла.

Гады сплылі, як не былі...

Радзіма мне да смерці міла.

Хачу памерці на зямлі,

Дзе маці ў муках нарадзіла.

Колер неба вячэрняга макау.

Свету радасці доўг аддаю.

Ад сустрэчы з Радзімай

заплакаў,

Душу моц узнімае маю.

Хто на свеце Радзіму

заменяць?..

О, мой казачны радасці мігі!

Упаду прадаў табой на калені,

Бо Радзіма — святое святых.

Свет, чужы і неподзімы,

Цёмных спраў.

Адарнешся ад Радзімы —

і прапаў.

Без людзей — жывой крыніцы,

Родных ніў,

Можаш толькі пахваліцца:

Век свой гніў.

Тут вершы крымзоляць

другім напаказ.

Хоць рыфмаю плясне і бойкай,

Ацеліцца вершам на год

адзін раз,

А бегае тры перадойкай.

Уладзімір КЛІШЭВІЧ.

ЗША

◆ пішучь зямлякі ◆

НАС ВОЛНУЕТ ПРОБЛЕМА МИРА

Газету «Голас Радзімы», в которой напечатана «Декларация о мире, безопасности и сотрудничестве в Европе», я получил. Проблемы мира и сотрудничества волнуют все человечество, в том числе и французский народ. Нас же, старых эмигрантов, переживших две войны, перенесших тяжелые испытания на чужбине, потерявших Родину-мать, но горячо любящих ее, этот воп-

рос еще больше волнует. Поэтому мы поддерживаем и приветствуем общеевропейское совещание по вопросам безопасности и сотрудничества. Оно будет содействовать устранению военных блоков и заложит основу для широкого сотрудничества в Европе.

В настоящее время нас тревожит поездка Никсона в Китай. Ведь все уступки китайцам делаются за чей-то

COMMEMORATING THE 50TH ANNIVERSARY OF THE USSR

WE ARE BYELORUSSIANS

In 1972, the people of the Union of Soviet Socialist Republics will mark an important historic event — the 50th Anniversary of the formation of the USSR. The Declaration on the formation of the USSR was adopted on December 30th, 1922. It formulated the basic principles of the unification of the Republics: equal rights, a voluntary entry into the USSR and a right to a free withdrawal of Republics from the Union. Originally the USSR included the following Republics: the Russian Soviet Socialist Republic, the Ukrainian Soviet Socialist Republic and the Transcaucasian Soviet Socialist Republic.

The formation of the USSR was implemented under the leadership of the Communist Party headed by V. I. Lenin.

In the united, multinational family of the peoples of the USSR the working people of Byelorussia for the first time in centuries-long history acquired statehood and became their own masters as well as achieved remarkable successes in the development of the national economy and the promotion of science and national culture which were both brought to an unprecedented level. The Byelorussian SSR was proclaimed on January 1, 1919. The territory of Byelorussia is 207,6 thousand kilometres square. The population, according to the data of the census undertaken on January 15, 1970, is — 9,002,338 people which figure includes 4,864,522 women and 4,137,816 men.

In the family of the Soviet Republics, Byelorussia had achieved great successes in the development of its national economy, culture and science by the year 1941.

However, the peaceful labour of the Soviet people was interrupted by the treacherous attack of fascist Germany on the Soviet Union (June 22, 1941). Byelorussia was among the first Soviet territories that suffered the heavy blows of the Hitlerite hordes. More than a million Byelorussians fought in the ranks of the Soviet Army against the German-fascist invaders. All over the Byelorussian Republic, in every large or small town or village, without any exception, an active struggle against the occupationists was mounted.

The Communist Party of Byelorussia was the organizer and leader of the struggle of the working people against the occupationists, heart and soul of the partisan movement.

The German occupationists perpetrated heinous crimes on the occupied territories of Byelorussia. One of the terrible atrocities was committed by them in the village of Khatyn situated not far from Minsk. The village of Khatyn was destroyed with all its inhabitants like the French village of Oradour, the Czechoslovak village of Lidize, and like the Vietnamese village of My Lai. Khatyn was not the only village in Byelorussia that suffered like that from the atrocities of the fascists — more than 400 other Byelorussian villages experienced the same tragedy. Now, a memorial complex stands at the spot where Khatyn used to be

once — this is a memorial to all the victims of fascism who died on the soil of Byelorussia where every fourth person of the population perished during the war.

Displaying unprecedented courage and selflessness, the Soviet Army and partisans liberated Byelorussia from the fascist yoke in July-August 1944.

On liberation, Byelorussian towns and villages were found in ruins. As to the national economy, Byelorussia was thrown by the fascist occupation to the level of the year 1913. However, the fraternal help of all the Republics of the Soviet Union enabled the Byelorussian people to restore the ravaged national economy by 1950.

Modern Byelorussia is, first and foremost, a republic of diversified industries. In the course of the Eighth Five-Year Plan period alone, the industrial output very nearly equalled that of the 20 post-war years! A number of new branches of industry have been set up and they have enriched the structure of the production. Among them there are such ones, for example, as the motor industry, radio-electronics, precision-instruments making, tractor industry, oil-refining — and oil-extracting industries, as well as the production of mineral fertilizers and the production of woolen — and cotton fabrics, followed by many other branches of industry.

In general, the modern industry in Byelorussia is characterized by the existence of such giant enterprises as the Minsk Tractor Plant, the Minsk Automobile Plant, the Soligorsk Potassium Combines, the Polotsk Oil Refinery, the Mineral Fertilizers Plant in Grodno, enterprises of mechanical engineering and many others.

Very significant is such a fact for example: before the Great October Revolution Byelorussia supplied to the all-Russian internal market such goods as flax, hemp, bristle, and tar. In 1970, the BSSR, which covers one per cent of the total area of the Soviet Union and possesses four per cent of the total population of the USSR, produced 49 per cent of all potash fertilizers manufactured in the Soviet Union, 19

per cent of all polyethylene, 10 per cent of synthetic fibres, 18 per cent of all tractors, 13 per cent of metal-cutting machine-tools and automated lines, and 22 per cent of all motorcycles produced in the USSR.

Light industry and food industry of Byelorussia have also grown considerably.

The impressive scale of output and the high quality of goods have won recognition for them not only in the USSR, but also far beyond its borders. Tractors «Byelarus», powerful lorries «MAZ» and «BelAZ», combine-harvesters, scrapers, metal-cutting machine-tools, computers «Minsk», precision instruments, watches, radiosets, bicycles and hundreds of other goods bearing trade-marks of Byelorussian factories and plants are exported to more than 80 countries of the world.

Great prospects have opened up before the Byelorussian industry in the current Ninth Five-Year Plan period (1971—1975).

The main task of the new Five-Year Plan outlined by the XXIVth Congress of the CPSU is to create a considerable rise in the material and cultural standards of the people's life as achieved on the basis of high rate of socialist production development, of an increase of scientific and technical progress and that of the growth of the productivity of labour.

The State Five-Year Plan of the development of the BSSR National Economy for the period of 1971—1975 envisages an increase of the volume of the industrial output by 58 per cent. A particular place has been allotted to the development of such industries as radio-electronics, electro-technical industry, mechanical engineering, chemical industry, and oil-processing industry.

Byelorussia will begin supplying the whole of the USSR with new models of tractors of the type MTZ-80, fast autotrains with a carrying capacity of 25—30 tons, giant tipplories with a loading capacity of 75 tons and autotrains of the same model with a carrying capacity of 120 tons.

Production will begin of modernized versions of computers

and of new instruments with micro-electronic elements. A sharp rise has been planned in the production of precision instruments, aggregated machine-tools and automated lines, as well as of metal-cutting machine-tools with a programmed system of control.

In accordance with the main task of the Five-Year Plan period, the Plan envisages a considerable development of the industries producing consumer goods. The light — and food industries alone will receive allocations of about a billion roubles in capital investments, which is 2.4 times more than in the past Five-Year Plan period.

The agricultural production will also be developing still further. The gross output of the production turned out by collective and state farms will increase 1.5 times in 1975 as compared to the level of 1970.

The high-rate development of the industrial and agricultural production will ensure a further rise in the material and cultural standards of the people's life. The real income per head of the population will grow by 33 per cent.

In the current Five-Year Plan period, a comprehensive programme will be implemented in the construction of housing and that of public buildings. The total sum of finances allotted will be sufficient to make possible the construction of about 23 million square metres of floor-space as according to plan, which means that 460 thousand flats will be built and more than 2 million people will celebrate house-warmings.

As in the whole of the Soviet Union, in Byelorussia, illiteracy was stamped out a long time ago. A universal eight-year compulsory education has already been introduced. All citizens have possibilities of receiving secondary or higher education.

There is a wide network of general-education schools in Byelorussia. At present, in the Byelorussian Republic, there are about eleven thousand day-schools and 444 evening and extra-mural schools. At the day — and evening general-education schools study 1,700 thousand people. In the current school-year the schools of the Byelorussian Republic employ more than 112 thousand teachers and masters. There are also 128 secondary special education establishments in Byelorussia, at which almost 140 thousand people study.

Higher education in the BSSR has achieved a very high stage of development. In Byelorussia, there are 28 institutions of higher learning with a total student body of 116 thousand people. The higher educational establish-

ments of the BSSR train professionals in 165 different specialties.

A great contribution is made to the cause of the development of the national economy by the scientists of the BSSR. More than 22,000 scientific research workers are employed at the 176 different research establishments of the Byelorussian Republic. Every fourth of the research workers employed has a degree of the Candidate or Doctor of Sciences.

The Academy of Sciences of the BSSR is one of the largest centres of science in the Soviet Union. Its numerous research institutes work on different topical problems of physics, nuclear power, biology and other fields of learning. A great number of solutions obtained by Byelorussian scientists in various fields have considerable theoretical and practical importance. Eight of the research institutes of the Academy have been recognized as leading establishments of science in the USSR.

Byelorussian culture, socialist in content and national in form, has steadily prospered in the years of the Soviet power. At present, there are 15 professional theatres in the BSSR, six musical and choreographic ensembles, two philharmonic societies and a circus. Very well developed are also the press, the publishing business, radio and TV. In 1970 alone, the Byelorussian publishing houses set in print books of 2,174 titles with a total number of copies topping 25 millions.

A lot is being done in Byelorussia in order to improve the living conditions and the cultural facilities of the working people. Byelorussian cities, towns and villages have become much more beautiful and much more comfortable to live in than they used to be before the Second World War. In the post-war years, three quarters of the Byelorussian population have received new flats or otherwise improved their living conditions.

Medical assistance has also been developing very successfully. Now, for every ten thousand people of the Byelorussian SSR there are 26 doctors, 81 medical specialists with secondary special medical education and 104 hospital beds.

Consistently promoting the Leninist principles of the external policy and striving for a wider international economic and scientific and technological cooperation, Soviet Byelorussia makes its contribution to the great cause of the struggle of the peoples of the world for peace, democracy, and socialism.

Oleg YASSINSKY.

Building site of the «Southern» microregion in Vitebsk.

Photo by G. USLAMOY.

МІЖНАРОДНЫЯ СУВЯЗІ БЕЛАРУСКАЙ ГРАМАДСКАСЦІ

Дружалюбныя сувязі грамадскасці нашай рэспублікі з грамадскасцю замежных краін у мінулым, 1971 годзе, працягвалі паспяхова развівацца. Калі ў 1970 годзе Беларускае таварыства дружбы падтрымлівала пастаянныя кантакты з 252 прагрэсіўнымі арганізацыямі ў 55 краінах, то да канца 1971 года мы ўжо супрацоўнічалі з 312 арганізацыямі ў 61 краіне. Гэтыя лічбы дастаткова пераканаўча сведчаць аб тым, што шырокія грамадскія колы за рубяжам праяўляюць усё большую цікавасць да гісторыі, жыцця і стваральнай працы беларускага народа.

Шпяр у Беларусі дзейнічаюць дзесяць рэспубліканскіх аддзяленняў савецкіх таварыстваў дружбы з Польшчай, Чэхаславакіяй, Балгарыяй, Германскай Дэмакратычнай Рэспублікай, Венгрыяй, Францыяй, Фінляндыяй і іншымі краінамі. Акрамя таго, працуюць восем абласных і 26 гарадскіх аддзяленняў. Іх калектывнымі членамі з'яўляюцца прамысловыя прадпрыемствы, калгасы, навучальныя ўстановы, установы культуры, якія праводзяць разнастайную работу па азнаямленню калектываў працоўных з жыццём народаў замежных краін. Многія з іх вядуць актыўную перапіску з аналагічнымі арганізацыямі за граніцай, асабліва ў сацыялістычных краінах, абмярноваюцца з імі дзелавымі паездкамі, турыстамі.

Аб узростаючай цікавасці замежнай грамадскасці да Савецкай Беларусі, развіцця яе эканомікі і культуры гавораць шматлікія пісьмы, якія Беларускае таварыства дружбы атрымлівае з-за граніцы як ад арганізацый, так і ад прыватных асоб. Мы імкнемся задаволіць гэтую цікавасць, накіроўваем замежным сябрам матэрыялы аб розных баках жыцця рэспублікі. Толькі ў мінулым годзе за граніцу пасланы каля 15 тысяч экзэмпляраў даведачна-інфармацыйнай, даведачна-папулярнай, дазвіваючай і іншай літаратуры, газеты і часопісы. У адрасы замежных таварыстваў дружбы з СССР мы накіравалі 92 копіі беларускіх дакументальных і мастацкіх кінафільмаў. Гэта «Беларусь, год 70», «Кветкі ў снежні» — аб святкаванні 50-годдзя БССР, «Штрыхі да партрэта» — старонкі гісторыі Беларусі, «Больш мой — Хатынь», «Беларускія сувеніры», «Чорнае сонца» (мастацкі фільм), «Беларуская сюіта» і іншыя.

У Францыі, Польшчы, Егіпце, Канадзе і ЗША экспанаваліся выстаўкі сучаснай беларускай графікі і жывапісу, якія наша таварыства сумесна з Саюзам мастакоў БССР накіравала ў гэтыя краіны. У Чэхаславакію, Румынію, Бельгію, Галандыю, Ірландыю, Заходні Берлін мы выслалі выстаўкі беларускага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. Акрамя таго, за мяжу адпраўлены восем буйнафарматных выставак аб БССР і многа тэматчных фотанаборак, 600 кемплектаў грамплацінак з запісам беларускай музыкі і розных іншых матэрыялаў.

Паводле паведамленняў, атрыманых таварыствам з замежных арганізацый, нашы ма-

тэрыялы дапамагаюць ім у рабоце па азнаямленню грамадскасці з жыццём савецкіх людзей.

Ліёнская газета «Ле прагрэс» пісала аб выстаўцы беларускай графікі, якая экспанавалася ў гэтым французскім горадзе: «Яна ўяўляе цэлы ансамбль карцін, якія рэалістычна адлюстроўваюць працу савецкіх людзей, выдатныя беларускія пейзажы, партреты людзей. Усё гэта робіць на глядачоў моцнае ўражанне». Сакратар аддзялення Таварыства бельгійска-савецкай дружбы ў горадзе Шарлеруа Люсьен Ганья паведамляе аб цікавасці, якую выклікалі ў глядачоў кінафільмы «Беларусь, год 70» і «Беларускія сувеніры».

Па просьбе нашых замежных сяброў мы накіравалі ім матэрыялы для друку. Канадскі часопіс «Паўночныя суседзі» апублікаваў фотанарысы аб Мінскай абласной бальніцы, Наваполацкім хімакмінаце, Мінскім палацы шлюбаў, калгасе «Прагрэс» Гродзенскай вобласці. Часопіс «Францыя—СССР» — артыкул аб беларускім пісьменніку Івану Мележу, матэрыялы конкурсу «Ці ведаеце вы Беларусь?». Перыядычна нашы артыкулы і фотанарысы публікуюць часопісы «Наша жыццё» (Фінляндыя), «Пшыязнь» (Польшча), «Балгара-савецкая дружба», газеты «Вестник» (Канада), «Русский голос» (ЗША) і іншыя друкаваныя выданні.

У канцы мінулага года пры садзейнічэнні Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі ў Арабскай Рэспубліцы Егіпет былі праведзены грамадска-масавыя мерапрыемствы, прысвечаныя нашай краіне. Для ўдзелу ў іх у Арабскую Рэспубліку Егіпет выязджала дэлегацыя на чале з загадчыкам аддзела культуры ЦК КПБ С. Марцэлевым і канцэртная група беларускіх самадзейных артыстаў. З іх удзелам у Егіпце было арганізавана дзесяць вечараў араб-савецкай дружбы ў Каіры, Александрыі, Луксоры, Асуане і іншых гарадах.

Наша таварыства аказала таксама дапамогу венгерскім сябрам у правядзенні ў ВНР Тызня савецкіх гарадоў-герояў. У адрас Таварыства венгера-савецкай дружбы былі накіраваны фотавыстаўка «Па залах музея Брэсцкай крэпасці-героя», графічныя творы «Холмскія варты» і «Крэпасць над Бугам», дакументальныя кінафільмы «Цытадэль славы», «Дарогамі бацькоў», кнігі, альбомы. Усё гэта венгерскія таварышы шырока выкарыстоўвалі ў час правядзення мерапрыемстваў тызня.

Па-ранейшаму актыўна развіваецца нашы сувязі ў галіне абмену дэлегацыямі і турыстамі. На працягу мінулага года Беларускае таварыства дружбы прымала 97 дэлегацый і груп з 36 краін свету.

Нашы замежныя госці знаходзяць цёплы прыём у працоўных Беларусі. Для іх арганізуюцца сустрэчы з прадстаўнікамі грамадскасці, спецыялістамі розных галін народнай гаспадаркі і культуры, наведванні прамысловых прадпрыемстваў,

калгасаў, навучальных устаноў, бальніц, дзіцячых устаноў.

Такая праграма дае магчымасць членам дэлегацый і турыстам атрымаць дастаткова шырокія веды аб Беларусі, убачыць сваімі вачыма, чаго дасягнуў беларускі народ у вялікай братняй сям'і народаў Савецкага Саюза.

Вялікае ўражанне на гасцей робіць гераічнае мінулае беларускага народа, яго барацьба ў гады Вялікай Айчыннай вайны і поспехі ў камуністычным будаўніцтве. Вярнуўшыся на радзіму, в'етнамскі журналіст пісаў у газеце «Нян Зан»: «Мы мала былі ў БССР, але бачылі добрую душу беларускага народа, яго глыбокае спачуванне да нашай барацьбы за свабоду і незалежнасць. Хатынь, дзе каты-фашысты ўтапілі ў крыві вёску, заўсёды будзе нагадваць аб злачыствах фашызму. Гэта красамоўны абвінаваччы акт чалавечтва супраць усялякіх агрэсараў». Французскі журналіст Серж Лейрак у карэспандэнцыі аб БССР падкрэсліваў: «Знаходзячыся там, мы пастаянна вярталіся да мінулага гэтай рэспублікі, таму што на фоне гіганцкіх разбурэнняў у час вайны лепш бачныя яе сённяшняе велізарнае поспехі і планы на будучае».

У 16 замежных краін выязджалі ў 1971 годзе 135 прадстаўнікоў Беларускага таварыства дружбы. У выніку гэтых паездак расшыраны сувязі Беларускай грамадскасці з замежнымі таварыствамі дружбы з СССР і іншымі прагрэсіўнымі арганізацыямі. Знаходзячыся ў Францыі, наша дэлегацыя абмеркавала з французскімі сябрамі пытанне аб правядзенні ў дэпартаменце Роны святкавання юбілеяў Янкі Купалы і Якуба Коласа. Карысныя кантакты ўстанавілі нашы дэлегацыі з грамадскімі дзеячамі і работнікамі культуры ў Арабскай Рэспубліцы Егіпет, Польшчы, Фінляндыі, Югаславіі, Англіі, Румыніі і іншых краінах. Плённай была сустрэча групы беларускіх урачоў-анкалагаў з калегамі ў Дрэздэне і Берліне. Група нашых настаўнікаў выкладала мову ў летніх лагерах у Чэхаславакіі.

Значнае месца ў рабоце мінулага года, як і раней, удзялялася азнаямленню беларускай грамадскасці з жыццём народаў замежных краін. Працоўныя Беларусі, як і ўсе савецкія людзі, урачыста адзначаюць нацыянальныя святы дружалюбных дзяржаў, юбілей выдатных дзячоў сусветнай культуры, іншыя знамянальныя даты ў жыцці народаў. Тысячы сходаў, вечараў дружбы, лекцый і дакладаў, прысвечаных гэтым падзеям, праведзены ў мінулым годзе ў сталіцы рэспублікі — Мінску, абласных і раённых цэнтрах, калектывах працоўных.

Развіццё дружалюбных сувязей з народамі замежных краін людзі лічаць сваім інтэрнацыянальным абавязкам. Да стойны ўклад у гэту высакародную справу ўносяць і грамадскасць нашай рэспублікі.

Аляксей ГРЭЦКІ,
загадчык аддзела Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі.

СЯБРОўСКІ ПОЦІСК РУК

Нядаўна жыхары Маладзечна гасцінна і сардэчна сустракалі ўдзельнікаў Тызня народнага мастацтва Літоўскай ССР. Прыязджалі да нас не толькі самадзейныя калектывы, але і прафесіянальныя артысты літоўскай сталіцы. Праграма творчых сустрэч была надзвычай разнастайная і багатая. Перад маладзечанцамі выступілі вясковае на-

родная вакальна-інструментальная капэла, удзельнікі мастацкай самадзейнасці Дома культуры імя Дзяржынскага, драматычны калектыв Вільнюскага завода радыёкампанентаў. З захваленнем слухалі самыя юныя жыхары Маладзечна — вяхаванцы дзіцячых садоў — народнага скажальніка Броніса Кіселюса.

У кінатэатрах, у дамах

культуры горада дэманстраваліся фільмы брацкай рэспублікі. Сярод іх добра знаёмых глядачу стужкі «Ніхто не хацеў паміраць», «Лесвіца ў неба», «Прыгажуня», «Дзяўчынка і рэха». Літоўскія майстры кіно прывезлі таксама на суд маладзечанцаў і сваю новую работу — мастацкі фільм «Камень на камень», прэм'ера якога прайшла з вялікім поспехам. З цікавасцю была прынята і фотавыстаўка «Вільнюс сёння».

Сярод работ, удастоеных Дзяржаўнай прэміі СССР за 1971 год, віднае месца займаюць фундаментальныя працы беларускіх лінгвістаў, якія атрымалі шырокае навуковае прызнанне. Гэта двухтомнікі вялікага аўтарскага калектыву «Дыялекталогічны атлас беларускай мовы» і «Лінгвістычная геаграфія і групаванне беларускіх гаворак» пад рэдакцыяй члена-карэспандэнта АН СССР Р. Аванесава, акадэміка АН БССР К. Крапівы і доктара філалагічных навук Ю. Мацкевіча. Агульны аб'ём названых работ склаў звыш 3840 старонак. Зразумела, справа не

манту падрыхтоўкі атласа і яго выдання, а таксама карта адміністрацыйнага дзялення да 1917 года, карта беларускіх гаворак, складзеная акадэмікам Я. Карскім (1903 год), і фрагмент карты Маскоўскай дыялекталогічнай камісіі (1915 год), якая адносіцца да беларускіх гаворак.

Другая частка прысвечана каментарыям да карт першай часткі. Адкрывае яе ўступны артыкул «З гісторыі распрацоўкі лінгвістычнай геаграфіі беларускай мовы», у якой аддаецца належнае піянерам беларусазнаўства і вядомым лінгвістам, выкладаецца кароткая гісторыя стварэння

ГАВОРКІ РОДНАГА КРАЮ

толькі і не столькі ў аб'ёме. Перад намі вынік шматгадовай, упартай працы калектыву навуковых супрацоўнікаў Інстытута мовазнаўства АН БССР, выкладчыкаў, аспірантаў і студэнтаў вышэйшых навучальных устаноў рэспублікі, а таксама настаўнікаў сярэдніх школ. Узначалі ў гэты калектыв член-карэспандэнт АН СССР Р. Аванесаў, які адыграў і працягвае адыграваць вялікую ролю ў прафесійнай падрыхтоўцы беларускіх дыялектолагаў.

«Дыялекталогічны атлас беларускай мовы» ўяўляе сабой першы з завершаных атласаў жывых славянскіх моў. Яму папярэднічала карпатлівая работа па абследаванню і збору лінгвістычнага матэрыялу прыкладна ў 1200 населеных пунктах БССР.

У атласе знайшлі адлюстраванне важнейшыя спецыфічныя асаблівасці дыялектнай фанетыкі і марфалогіі, некаторыя сінтаксічныя канструкцыі, фразеалагізмы, зоны распаўсюджвання шэрагу слоў, іх выкарыстання і г. д.

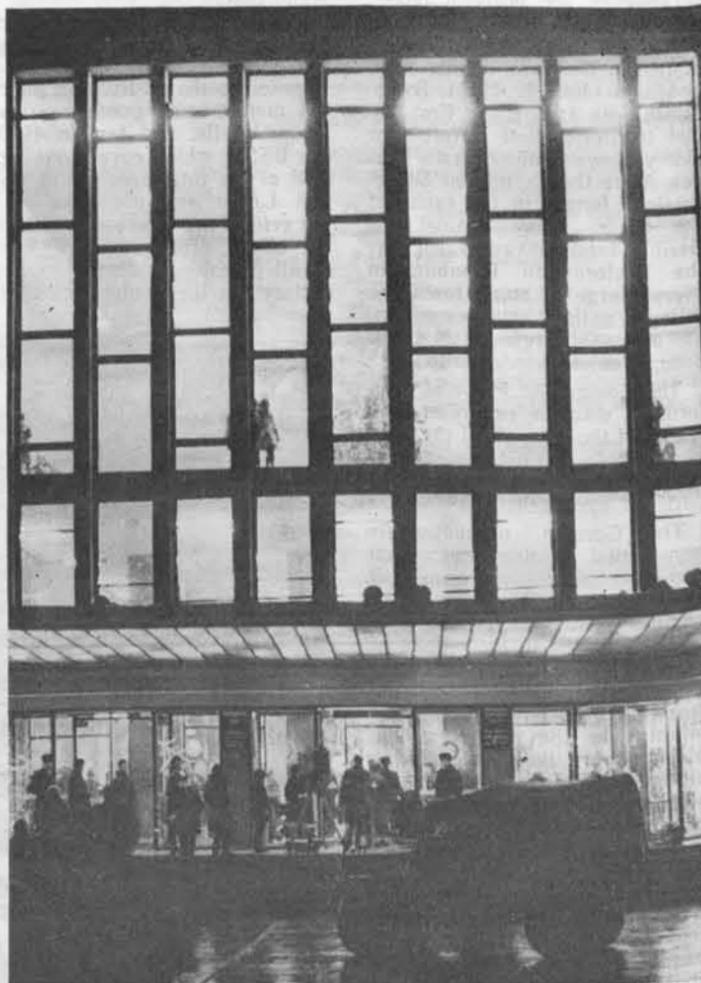
Складаецца атлас з дзвюх частак. У першую ўключаны шматлікія карты, якім папярэднічаюць восем дапаможных, прысвечаных гісторыі Беларусі і адміністрацыйнаму дзяленню БССР да мо-

атласа на яе розных этапах. «Дыялекталогічны атлас» дае даволі поўнае і правільнае ўяўленне аб асноўных баках моўнай сістэмы сучасных беларускіх народных гаворак. Ён мае таксама пэўную цікавасць для вывучэння фарміравання ўсходнеславянскіх народаў і іх моў, для разумення ўзаемаадносін паміж народамі і мовамі рускай, украінскай, беларускай, польскай, літоўскай, латышскай.

Тэарэтычным абагульненнем лінгвістычнага матэрыялу, пакладзенага ў аснову атласа, з'яўляецца «Лінгвістычная геаграфія і групаванне беларускіх гаворак», выдадзена ў 1968—1969 гадах. У ёй робіцца спроба вызначыць тэрытарыяльныя граніцы беларускіх гаворак, устаўляюцца генызіс асноўных дыялектаў у іх адносінах да дыялектаў усходнеславянскіх моў.

«Дыялекталогічны атлас беларускай мовы» і «Лінгвістычная геаграфія і групаванне беларускіх гаворак» — значны ўклад у славязнаўства. Гэтыя працы маюць вялікую цікавасць для вучоных —даследчыкаў жывой беларускай мовы, для ўсіх аматараў роднага слова.

Л. ВАНКОВІЧ,
кандыдат
філалагічных навук.

Мінскія камвольшчыкі маюць выдатны палац культуры, у якім адбываюцца канцэрты, спектаклі, вечары сустрэч з цікавымі людзьмі. НА ЗДЫМКУ: вечарам ля палаца культуры Мінскага камвольнага камбіната. Фота К. ЯКУБОВІЧА.

АД ПАЛЁЎ НАДДЗВІНСКІХ

ТАРАСУ ХАДКЕВІЧУ — 60 ГОД

лі свае рукі да агульнай справы.

У якасці раз'язнога карэспандэнта рэдакцыі газеты «Звязда» Т. Хадкевіч пабыў тады амаль ва ўсіх далёкіх і блізкіх раёнах Беларусі. Ездзіў, як успамінае сам, і на спадарожнай машыне, і на паражоў, і на валах па Палесці.

Тарас Канстанцінавіч піша многа карэспандэнцый, публіцыстычных артыкулаў, нарысаў, у якіх расказвае пра будаўніцтва мірнага жыцця, пра стваральную працу рабочых і калгаснікаў. Усё пачуае і ўбачае аналізавалася, асэнсоўвалася, кандэнсавалася. Так нарадзілася сярэтая сэрцам п'еска «Вяснянка», — апавесць пра вясковую дзяўчыну Васіліну. Працягам «Вяснянкі» з'явіўся раман «Даль палаявая».

Чалавек у разуменні Тараса Хадкевіча прыгожы ў працы, у пошуку. Жыццё для яго — імклівы рух, няспынная барацьба. Вось чаму героі рамана «Даль палаявая» Васіліна, Паходня, Кашалёў, Андрэенка не шукаюць роўных, пратаптаных

сцежак, лёгкага хлеба, не хаваюцца за чужыя плечы. Ва ўсіх сваіх творах п'есменнік з глыбокай павагай і сардэчнай цеплынёй піша пра людзей працы.

Зараз у часопісе «Полымя» друкуецца новы раман Тараса Хадкевіча. Гэта першая частка кнігі пра Наддзвінне, пра нафтабудаўнікоў. Раман так і называецца — «Песня Дзвіны». Як і для папярэдніх твораў, задуму новай кнігі зноў падказала жыццё. Яна нарадзілася ў выніку шматлікіх паездак п'есменніка да сваіх будучых герояў — будаўнікоў гіганта беларускай нафтахіміі.

Тарас Хадкевіч з'яўляецца аўтарам больш чым паўтара дзесятка кніг. Яго творы карыстаюцца вялікай папулярнасцю ў чытачоў рэспублікі, яны перакладзены на многія мовы народаў СССР, на чэшскую, польскую, нямецкую мовы.

Р. ЯЎСЕЕЎ.

«БЕЛАРУСКІЯ ВЕРШЫ»

Каму не вядомы класічны верш народнага паэта Беларусі Янкі Купалы «А хто там ідзе?».

Ім і адкрываецца новая анталогія беларускай савецкай паэзіі, выдадзеная ў Польскай Народнай Рэспубліцы. Яе складальнік — Я. Гушча, вядомы даследчык і перакладчык нашай літаратуры.

У зборніку, які называецца «Беларускія вершы», 275 старонак. З яго дапамогай польскія аматары паэзіі атрымаюць магчымасць пазнаёміцца з творчасцю Я. Купалы, Я. Коласа, А. Куляшова, М. Танка, П. Панчанкі і многіх іншых.

АНОНС КУПАЛАЎЦАЎ

Беларускі дзяржаўны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы рыхтуе новыя спектаклі, якія ўвойдуць у рэпертуар гэтага года.

Рэжысёр В. Раеўскі ставіць спектакль «Лесвіца славы» па п'есе Ж. Скрыба. Да юбілею Янкі Купалы рыхтуецца тэлевізійны фільм-спектакль па вершах Я. Купалы «Па шчасце, па сонца», «А хто там ідзе?».

У бліжэйшы час купалаўцы збіраюцца ажыццявіць пастаноўку новай лірычнай камедыі А. Макэнка, прысвечанай сельскай моладзі, а таксама паказаць спектакль па п'есе А. Астроўскага «Навальніца».

НЁМАНСКІЯ НАПЕВЫ

Адбыўся прагляд новай кінастужкі «Над Нёманам», якую стварылі рэжысёр Уладзімір Арлоў і аператар Аркадзь Міціюля. З першага і да апошняга кадра ў фільме гучаць песні. Іскрыстыя, задорныя, іншы раз крыху сумныя. Глядач знаёміцца з гарадамі і вёскамі Гродзеншчыны, з залатымі хлебнымі нівамі, астраўкамі бярозавых гаёў, люстраной роўнядзю рэк і азёраў Прынёманскага краю.

Песня змяняе песню. У яркіх нацыянальных касцюмах кружацца самадзейныя артысты народнага ансамбля «Нёман», самабытныя мелодыі выконваюць артысты з Бярозаўкі, ліха скачуць на палым стале хлопцы і дзяўчаты з вёскі Бершты, задорна вядзе карагод ансамбль «Лідчанка»...

Паэзію прыроды і народнай творчасці тонка, з лірызмам адлюстравалі аўтары дакументальнай кінастужкі «Над Нёманам».

ЮНЫЯ МАСТАКІ

У Добрушскай сярэдняй школе № 2 праходзіла выстаўка карцін, напісаных навучэнцамі. Спадабаліся дзеці «Плаціна» і «Рыбаловы» Валодзі Рубцова і «Падвясная дарога» Мішы Шкуратава, на якіх яны ўбачылі добра знаёмыя мясціны. Дарэчы, гэтыя карціны экспанаваліся і на міжнародным конкурсе дзіцячага мастацтва ў Індыі, дзе былі высока ацэнены.

Звыш дваццаці юных мастакоў спрабуюць свае творчыя сілы ў гуртку выяўленчага мастацтва, які створаны ў школе. Гуртком вольна на працягу дваццаці гадоў кіруе выкладчык чарчэння і малявання Аляксандр Гаўрыленка. Хлапчuki і дзяўчынкі самі робяць наглядныя дапаможнікі, яны аформілі школьны гісторыка-краязнаўчы музей, фізічны і хімічны кабінеты ў школе. Гуртоўцы перыядычна арганізуюць справядзачныя выстаўкі сваіх твораў.

ПЕРАД СУДОМ СУМЛЕННЯ

У Магілёўскім абласным драматычным тэатры адбылася прэм'ера спектакля «СОТНІКАЎ» паводле апавесці беларускага п'есменніка Васіля БЫКАВА.

Творы вядомага беларускага празаіка Васіля Быкава ўжо не раз прыцягвалі ўвагу рэжысёраў. Па яго апавесцях пастаўлены кінафільм «Трэцяя ракета», кінафільм і балет «Альпійская балада». Днямі героі Быкава выйшлі на драматычную сцэну: у Магілёве адбылася прэм'ера спектакля «Сотнікаў» па апавесці п'есменніка.

Па сваім глыбокім драматызме, вострых канфліктах творы Быкава нібы прызначаны для тэатра. У той жа час дэталёва псіхалагічная матывіроўка паводзінаў герояў, якая перадаецца перш за ўсё праз іх уласны роздум і разважанні, стварае значныя цяжкасці для інсцэніроўшчыкаў. Магілёўскі абласны драматычны тэатр (рэжысёр і інсцэніроўшчык Ю. Собалеў) перш за ўсё імкнуўся дакладна перадаць асноўную задуму апавесці — паказаць, што перамагае ў чалавеку ў адказную часіну: сумленне, высокія прыяцпы, абавязак перад Радзімай і сябрамі ці страх за ўласнае жыццё. І чаму розныя людзі выбіраюць розныя шляхі. Гэтая тэма, як і ў апавесці, раскрыта ў асноўным праз двух герояў — Сотнікава (артыст Ф. Неваднічэнка) і Рыбака (артыст В. Барысаў).

Дзеянне адбываецца ў першыя, самыя цяжкія гады Вялікай Айчыннай вайны. Партызаны Сотнікаў і Рыбак, выконваючы даручэнне камандзіра атра-

да, трапляюць у рукі паліцаёў. Немінучая смерць чакае і іх, і мірных жыхароў, што ім дапамагалі. Надыходзіць апошняя ноч...

Хворы, паранены ў перастрэлцы, збіты на допытах Сотнікаў заняты адной думкай: смерць Чалавека не можа быць бескарэснай, яна павінна сцвярджаць тое, што сцвярджала яго жыццё. Ён прымае рашэнне ўзяць усю віну на сябе і сваёй смерцю паспрабаваць выратаваць і Рыбака, і арыштаваных сялян.

Рыбак думае пра іншае. Ён хоча выжыць, выжыць любой цаной... Любоў? Не, спачатку нічога ганебнага Рыбак быццам бы і не робіць, кожны свой учынак паасобку ён можа растлумачыць і нават апраўдаць. Гаворыць на допыце сваё прозвішча, прызнаецца, што партызан. Пацярджанае размяшчэнне партызан у Баркоўскім лесе (лес такі вялікі, што практычна яго прызначанне нікому не пашкодзіць). Клянецца, што не ён забіў паліцаю ў перастрэлцы (ён нікога не выдае, што ж рабіць, калі віна параненага Сотнікава становіцца больш відавочнай). Ён сапраўды зусім не хоча служыць у паліцыі. Сваю згоду ўступіць у яе ён тлумачыць сабе і Сотнікаву жаданнем ашукаць немцаў, а потым, застаўшыся жывым, збегчы, вярнуцца да сваіх і сумленна ваяваць у атрадзе.

Напружанне дзеяння ў спек-

таклі, як і ў апавесці, увесь час узрастае, і кульмінацыя яго практычна супадае з развязкай. У апавесці гэта сцэна павешання, калі Рыбаку загадваюць дапамагчы Сотнікаву дайсці да шыбеніцы (і цяпер, калі жыхары бачылі, што ён удзельнічаў у пакаранні, шлях да сваіх адразаў), у спектаклі — сцэна расстрэлу. Паводле інсцэніроўкі, Рыбак атрымае стрэльбу з адным патронам, застаецца адзін на адзін з Сотнікавым — страляе ў яго. Так увесь ланцуг дробных кампрамісаў прыводзіць Рыбака ў лагер ворагаў. У роспачы і адчай б'ецца ён на зямлі, праклінаючы сваю здраду, і ўсё ж не ў стане перамагчы страх за ўласнае жыццё, а жывыя і мёртвыя героі ўстаюць вакол яго як вечны дакор сумлення...

Васіль Быкаў, які прысутнічаў на грамадскім праглядзе спектакля перад прэм'ерай, раскажаў, што ў яго спачатку таксама была думка ўкласці нямецкую зброю ў рукі Рыбака, зрабіць яго непасрэдным забойцам Сотнікава. Гэта яшчэ раз пацярджанае, што Ю. Собалеў знайшоў сцэнічнае рашэнне фіналу, якое адпавядае галоўнай задуме апавесці. І ў той жа час пры такім рашэнні губляюцца некаторыя нюансы псіхалагічнага стану герояў, іх узаемаадносін. Недастаткова матываваны ўчынкi персанажаў у сцэнах, дапісаных у інсцэніроўцы. Не заўсёды арганічна

Сцэна са спектакля «Сотнікаў». НАЗДЫМКУ: Сотнікаў (справа) — артыст Ф. НЕВАДНІЧЭНКА, Рыбак — артыст В. БАРЫСАЎ. Фота А. ГОЛЫША.

выглядае ў спектаклі рэжысёрскі прыём персаніфікацыі «ўнутранага голасу» — цёмная фігура ў плашч-палатцы вырастае ззаду Сотнікава ці Рыбака, і ў дыялогу героя з ёю глядачу раскрываюцца яго думкі, ваганні, рашэнні.

Вялікае ўражанне робяць сцэны ў хатах старасты (артыст С. Бульчык), які заняў гэтую пасаду па просьбе падполшчыкаў, але не мае права раскрыць сваю тайну незнаёмым партызанам і ледзь не робіцца ахвярай іх спраўдлівага гнева; Дзямчыхі (артыстка Э. Міхайлава), адарванай паліцаямі ад галодных бездапаможных дзяцей. У турме, перад тварам смерці, адкідаецца ўсё наноснае, малаістотнае ў людзях і праяўляецца іх сапраўдная сутнасць. І зухваты прыгажун Рыбак здаецца такім мізэрным перад іх духоўнай веліччу!

Артысты, захопленыя шматграннымі характарамі герояў, багачым драматургічна матэрыялу п'есы, іграюць з сапраўдным хваляваннем. Рэ-

жысёр і ўсе ўдзельнікі спектакля імкнуцца раскрыць глыбіні чалавечай свядомасці, расказаць глядачу, з чаго пачынаецца гераізм — і здрада, самаахвярнасць — і прыстававанства, мужнасць — і эгаізм, перасцерагчы ад кампрамісаў з сумленнем, якія прыводзяць урэшце да злачыстваў, паказаць веліч сапраўднага чалавека, які можа ўзняцца над страхам перад пакутамі, катаваннямі і нават смерцю. У гэтым — гуманістычнае, а значыць і глыбока маральнае, патрыятычнае гучанне спектакля. На нашых вачах прыходзіць да свайго ганебнага фіналу Рыбак, на нашых вачах нараджаюцца героі — першыя героі вайны.

Зараз да Васіля Быкава звярнулася некалькі драматычных тэатраў — як беларускіх, так і маскоўскіх. У бліжэйшы час чакаюцца прэм'еры па творах гэтага таленавітага п'есменніка. Але гонар першаадкрывальнікаў належыць магілёўчанам.

Святлана КЛІМКОВІЧ.

ГОРНЫЯ хрыбты і акіяны аддзяляюць беларусаў, воллі лёсу закінутых ад родных месц у далёкія краіны. Дзесяткі год пражыты ўдалечыні ад Радзімы. Але праз гады і адлегласці нашы землякі пранеслі ў сваіх сэрцах гарачую любоў да зямлі бацькоў і дзядоў, перадалі яе дзецям і ўнукам. Гэта зямля непазнавальна змянілася за гады Савецкай улады, у чым не раз пераконваліся суайчыннікі, бываючы ў родных гарадах і вёсках. Тыя, хто не мае магчымасці прыехаць у Беларусь, імкнуцца як мага больш даведацца аб ёй з савецкіх кніг, часопісаў, газет.

Сёлета народы шматнацыянальнай Краіны Саветаў адзначаюць 50-годдзе Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік. У дружнай сям'і братніх рэспублік расквітнела Савецкая Беларусь, упрыгожылася садамі, апранулася ў рыштванні новабудуляў, заняла пачэснае месца ў прадстаўнічых міжнародных арганізацыях. У сувязі з 50-годдзем утварэння СССР Беларускае таварыства па культурных сувязях з суайчыннікамі за рубяжом прапануе землякам прыняць удзел у віктарыне.

1. Якая дзяржава была агульнай калыскай рускага, украінскага і беларускага народаў?

2. Назавіце выдатнага дзеяча беларускай культуры XVI стагоддзя, які ўпершыню надрукаваў кнігі на беларускай мове.

3. Якія ўзоры беларускага ткацтва XVII стагоддзя вядомы далёка за межамі Беларусі? Некаторыя з іх захоўваюцца ў Эрмітажы ў Ленінградзе і ў Маскве ў Трацяцкаўскай галерэі.

4. Хто быў кіраўніком сялянскага народнага паўстання 1863 года ў Беларусі?

5. Калі і дзе адбыўся І з'езд Радзімай сацыял-дэмакратычнай рабочай партыі?

6. Назавіце дату ўтварэння Беларускай ССР. Хто быў першым старшынёй рабоча-сялянскага ўрада БССР?

7. Калі Беларусь увайшла ў склад Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік?

8. Якую плошчу займае БССР? Колькі насельніцтва пражывае на тэрыторыі Савецкай Беларусі?

9. На колькі абласцей падзяляецца БССР? Назавіце абласныя цэнтры. З кім мяжуе Савецкая Беларусь?

10. Хто напісаў словы і музыку Дзяржаўнага гімна БССР?

11. За гады Савецкай улады ў Беларусі разведаны значныя запасы карысных выкапняў. Здабыча якіх выкапняў вядзецца ў нас у рэспубліцы ў вялікім аб'ёме на Палессі і на поўдні Мінскай вобласці?

12. Да 1917 года ў Беларусі не было ніводнай вышэйшай навучальнай установы. Цяпер у рэспубліцы 28 такіх устаноў. Якая з іх была створана першай? Дзе яна знаходзіцца?

13. За небывалы размах партызанскага руху ў гады Вялікай Айчыннай вайны Беларусь называюць рэспублікай-партызанкай. Колькі народных мсціўцаў змагалася супраць гітлераўцаў на тэрыторыі рэспублікі? Назавіце найбольш вядомых герояў партызанскага руху ў Беларусі.

14. Які савецкі лётчык накіраваў свой палючы самалёт на зборышча варожых войск у час баёў на тэрыторыі Беларусі ў першыя дні Вялікай Айчыннай вайны? Дзе гэта адбылося?

15. Якая ваенная аперацыя Савецкай Арміі, праведзеная ў гады Вялікай Айчыннай вайны, умоўна называлася «Баграціён»?

16. Чым знамянальнае ў гісторыі беларускага народа дзень 3 ліпеня?

17. Членам-заснавальнікам якой буйнейшай міжнароднай арганізацыі з'яўляецца БССР?

У віктарыне могуць прыняць удзел суайчыннікі, выходцы з Беларусі, і члены іх сем'яў, якія пастаянна пражываюць у капіталістычных краінах.

Адказы прымаюцца на беларускай, рускай і замежных мовах.

ПЕРАМОЖЦАМ УСТАНОВЛЕНА НАСТУПНЫЯ ПРЫЗЫ:

ПЕРШЫХ—АДЗІН. Пуцёўка ў санаторый «Нарач» на возера Нарач ля горада Мядзель або ў санаторый «Крыніца» ў Ждановічах пад Мінскам тэрмінам на 24 дні з пяцідзённым знаходжаннем у Мінску ў якасці гасця Беларускага таварыства па культурных сувязях з суайчыннікамі за рубяжом. Будзе аплачаны зааротны праезд з Мінска ў краіну, дзе пражывае суайчыннік, што атрымаў першы прыз.

ДРУГІХ — ДВА. 1. Транзістарны прыёмнік «Акіян». 2. Наручны гадзіннік «Прамень» у пазалочанай аправе.

ТРЭЦІХ—ТРЫ. Набор беларускіх сувеніраў.
ЗААХВОЧВАЛЬНЫХ — ПЯЦЬ. Бібліятэчка з твораў беларускіх пісьменнікаў.

АДКАЗЫ НА ПЫТАННІ ВІКТАРЫНЫ ПАСЫЛАЦЬ ПА НАСТУПНЫХ АДРАСАХ:

СССР, Мінск, вуліца Захарова, 28, Беларускае таварыства па культурных сувязях з суайчыннікамі за рубяжом.
Мінск-ГСП, Ленінскі праспект, 44, рэдакцыя газеты «Голас Радзімы».
Мінск, вуліца Красная, 4, Дом радыё.

ПІСЬМЫ З АДКАЗАМІ БУДУЦЬ ПРЫМАЦЦА КАМІСІЯІ ДА 1 ЛІСТАПАДА 1972 ГОДА.

Віктарына прысвячаецца 50-годдзю ўтварэння СССР. Да дня гэтай знамянальнай даты будуць апублікаваны вынікі віктарыны з указаннем пераможцаў.

Старшыня камісіі па правядзенню віктарыны **Р. ШЫРМА** — народны артыст СССР, дэпутат Вярхоўнага Савета БССР, старшыня прэзідыума Беларускага таварыства па культурных сувязях з суайчыннікамі за рубяжом.
Члены камісіі:

Л. АБЕЦЭДАРСКІ — доктар гістарычных навук, прафесар, загадчык кафедры Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Ул. І. Леніна; **А. ВАСІЛЕВІЧ** — беларуская пісьменніца; **З. ГРЫБКО** — журналістка, старшы рэдактар радыёстанцыі «Савецкая Беларусь»; **В. МАЦКЕВІЧ** — журналіст, рэдактар газеты «Голас Радзімы»; **П. ФРАЛОУ** — адказны сакратар Беларускага таварыства па культурных сувязях з суайчыннікамі за рубяжом.

ГОРНЫЕ хребты и океаны отделяют белорусов, волю судьбы заброшенных от родных мест в далекие края. Десятки лет прожиты вдали от Родины. Но через годы и расстояния наши земляки пронесли в своих сердцах горячую любовь к земле отцов и дедов, передали ее детям и внукам. Эта земля неузнаваемо изменилась за годы Советской власти, в чем не раз убеждались соотечественники, бывая в родных городах и деревнях. Те, кто не имеет возможности приехать в Белоруссию, стремятся, как можно больше узнать о ней из советских книг, журналов, газет.

В нынешнем году народы многонациональной Страны Советов отмечают 50-летие Союза Советских Социалистических Республик. В дружной семье братских республик расцвела Советская Белоруссия, украсилась садами, оделась в леса новостроек, заняла почетное место в представительных международных организациях. В связи с 50-летием образования СССР Белорусское товарищество по культурным связям с соотечественниками за рубежом предлагает землякам принять участие в викторине.

Государственного гимна БССР?

11. За годы Советской власти в Белоруссии разведаны значительные запасы полезных ископаемых. Добыча каких ископаемых ведется у нас в республике в большом объеме на Полесье и на юге Минской области?

12. До 1917 года в Белоруссии не было ни одного высшего учебного заведения. Сейчас в республике 28 вузов. Какой из них был создан первым? Где он находится?

13. За небывалый размах партизанского движения в годы Великой Отечественной войны Белоруссию называют республикой-партизанкой. Сколько народных мстителей сражались против гитлеровцев на территории республики? Назовите наиболее известных героев партизанского движения в Белоруссии.

14. Какой советский лётчик направил свой горящий самолет на скопление вражеских войск во время боев на территории Белоруссии в первые дни Великой Отечественной войны? Где это произошло?

15. Какая военная операция Советской Армии, проведенная в годы Великой Отечественной войны, условно называлась «Багратион»?

16. Чем знаменателен в истории белорусского народа день 3 июля?

17. Членом-учредителем какой крупнейшей международной организации является БССР?

18. Во всех республиках Советского Союза выросли новые города. Назовите новые города, появившиеся на карте БССР в послевоенные годы.

19. Какую продукцию производят крупнейшие белорусские предприятия?

20. В этом году исполняется 90 лет со дня рождения классиков белорусской литературы Янки Купалы и Якуба Коласа. Где они родились? Назовите важнейшее произведение Я. Купалы и Я. Коласа.

21. В каком городе находится драматический театр, носящий имя Якуба Коласа?

22. Какое произведение Я. Коласа начинается строками:

**Мой родны кут, як ты мне мілы!
Забыць цябе не маю сілы!
Не раз утомлены дарогай,
Жыццём вясны мае убогай,
К табе я ў думках залятаю
І там душою спачываю.**

23. Как называется единственный сборник Максима Богдановича, вышедший при жизни поэта?

24. Белоруссии называют краем озер. Их в республике около 4 000. Назовите самое большое озеро.

25. Чем знаменита Беловежская пушча? Где она находится?

1. Какое государство было общей колыбелью русского, украинского и белорусского народов?

2. Назовите выдающегося деятеля белорусской культуры XVI века, впервые напечатанного книги на белорусском языке.

3. Какие образцы белорусского ткачества XVII века известны далеко за пределами Белоруссии? Некоторые из них хранятся в Эрмитаже в Ленинграде и в Москве в Третьяковской галерее.

4. Кто был руководителем крестьянского народного восстания 1863 года в Белоруссии?

5. Когда и где проходил I съезд Российской социал-демократической рабочей партии?

6. Назовите дату образования Белорусской ССР. Кто был первым председателем рабоче-крестьянского правительства БССР?

7. Когда Белоруссия вошла в состав Союза Советских Социалистических Республик?

8. Какую площадь занимает БССР? Сколько населения проживает на территории Советской Белоруссии?

9. На сколько областей делится БССР? Назовите областные центры. С кем граничит Советская Белоруссия?

10. Кто написал слова и музыку

ЦІ ВЕДАЕЦЕ ВЫ БЕЛАРУСЬ?

ЗНАЕТЕ ЛИ ВЫ БЕЛАРУСЬ?

18. Ва ўсіх рэспубліках Савецкага Саюза выраслі новыя гарады. Назавіце новыя гарады, якія з'явіліся на карце БССР у пасляваенныя гады.

19. Якую прадукцыю вырабляюць буйнейшыя беларускія прадпрыемствы?

20. Сёлета спаўняецца 90 год з дня нараджэння класікаў беларускай літаратуры Янкі Купалы і Якуба Коласа. Дзе яны нарадзіліся? Назавіце важнейшыя творы Я. Купалы і Я. Коласа.

21. У якім горадзе знаходзіцца драматычны тэатр, які носіць імя Якуба Коласа?

22. Які твор Я. Коласа пачынаецца радкамі:

**Мой родны кут, як ты мне мілы!
Забыць цябе не маю сілы!
Не раз утомлены дарогай,
Жыццём вясны мае убогай,
К табе я ў думках залятаю
І там душою спачываю.**

23. Як называецца адзіны зборнік Максіма Богдановіча, што выйшаў пры жыцці паэта?

24. Беларусь называюць краем азёр. Іх у рэспубліцы каля 4 000. Назавіце самае вялікае беларускае возера.

25. Чым вядома Белавежская пушча? Дзе яна знаходзіцца?